

Horacjański świat idei i wartości. Dziedzictwo Rzymian a kultura europejska

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Audiobook](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Horacy, *Do Taliarcha*, tłum. Adam Ważyk.
- Źródło: Horacy, *Wybudowałem pomnik*, tłum. Adam Ważyk.
- Źródło: Horacy, *Do Deliusza*.

Horacjański świat idei i wartości. Dziedzictwo Rzymian a kultura europejska

Źródło: Peter Paul Rubens, *Romulus i Remus*, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Rzym, obok Grecji, był drugą wielką cywilizacją starożytną, której wiele zawdzięcza kultura europejska. Rzymianie militarnie podbili Greków, lecz w sferze duchowej sami wiele przejęli od zwyciężonych. Inspirowali się wyobrażeniami religijnymi i systemami filozoficznymi Greków oraz twórczo naśladowali grecką literaturę i sztukę. Źródłem wiedzy na temat idei i wartości tego czasu są dzieła rzymskich twórców. Jednym z najbardziej znanych jest Horacy – poeta, który w swych utworach chętnie wyrażał refleksje filozoficzne, będące świadectwem przekonań epoki.

Twoje cele

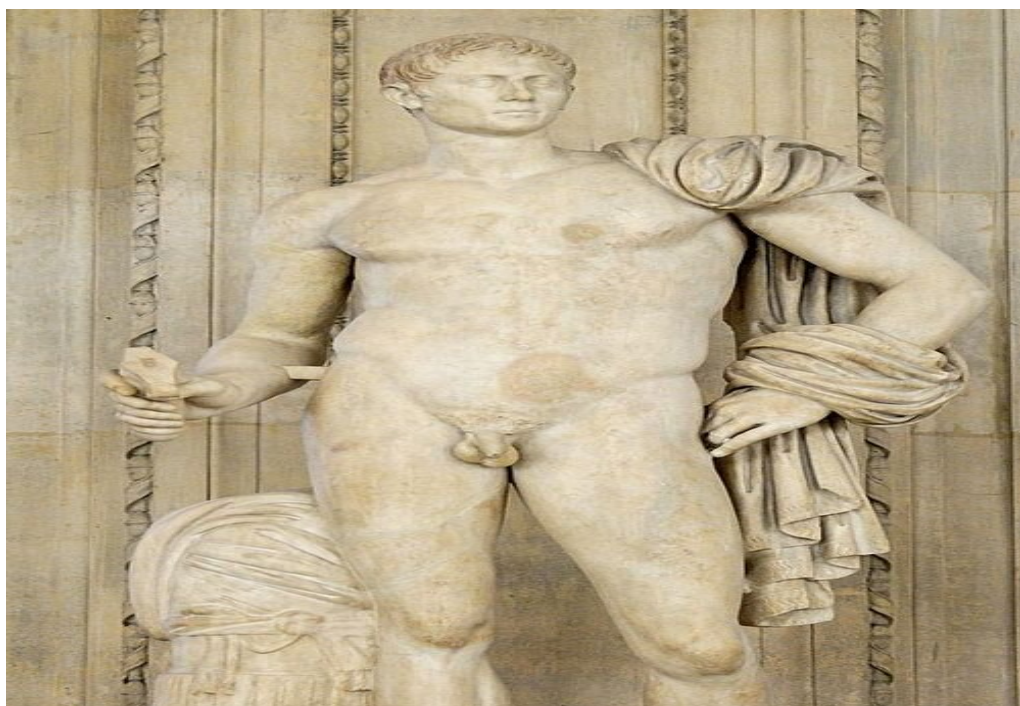
- Scharakteryzujesz myśl filozoficzną Horacego.
- Wskażesz w utworach elementy stoicyzmu i epikureizmu.
- Rozpoznasz zastosowane w utworze środki artystyczne i wyjaśnisz ich funkcje.
- Dokonasz analizy i interpretacji wybranych dzieł Horacego.

Przeczytaj

Źródło: *Sofokles*, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 3.0.

Źródło: Ophelion, syn Aristonidasa, *Statua rzymskiego generała; antyczna głowa nie należy do posągu i przedstawia Oktawiusza.*, Wikimedia Commons, licencja: CC BY 2.5.

Źródło: Statua młodego Marka Aureliusza z prywatnej kolekcji mieszczącej się w Muzeum Sztuki w San Antonio, licencja: CC BY-SA 3.0.

Horacy

(Quintus Horatius Flaccus, 65 p.n.e. – 8 n.e.) – poeta rzymski. Był autorem zbioru *Pieśni* (*Carmina*), zwanych też *Odami*. Mają one urozmaiconą tematykę: miłosną, obyczajową, biesiadną, polityczną, filozoficzną i okolicznościową. Poezja Horacego jest świadectwem przekonań filozoficznych jego epoki. Można w niej odnaleźć m.in. inspiracje filozofią epikurejską oraz stoicką. W trakcie studiów w Atenach Horacy uczestniczył w wykładach i dyskusjach filozofów, podchodził jednak krytycznie do głoszonych przez nich teorii. Część poglądów pochwalał, inne zaś oceniał negatywnie. Postawa Horacego polegała na świadomym wyborze i łączeniu określonych elementów filozofii epikurejskiej i stoickiej oraz innych szkół.

Stoicyzm

Stoicyzm to nurt filozoficzny zainicjowany przez Zenona z Kition (336 – 264 p.n.e.). Według stoików świat jest jednolity – równocześnie materialny i doskonały na sposób boski. Człowiek stanowi nieodłączną część świata, a więc i natury, którą stoicy postrzegali jako harmonijną i rozumną. Z tego założenia wynika naczelnny postulat etyki stoickiej – życie zgodne z naturą należy utożsamiać z życiem cnotliwym. Celem ludzkiego istnienia jest, według stoików, szczęście. Tym, co od niego oddala, a więc złem, są gwałtowne uczucia i namiętności. Mędrzec, człowiek rozumny i cnotliwy, żyje w apatii, czyli obojętności wobec uczuć. Panuje nad sobą bez względu na okoliczności. Nie smuci się, nie raduje nadmiernie, w stosunku do wszystkich zdarzeń zachowuje jednakowy dystans. Przestrzega w życiu

zasady „złotego środka”. Z odwagą, a nawet heroizmem patrzy na swój los, który jest nieunikniony i który należy przyjmować z godnością.

Epikureizm

Twórcą innej szkoły zajmującej się podobną problematyką był Epikur z Samos (341–270 p.n.e.). Za najważniejszą gałąź filozofii uznawał on etykę, a za problem wart szczególnego zainteresowania filozofa – szczęście. Szczęście według Epikura jest sumą przyjemności, która przewyższa sumę cierpienia. Epikurejczycy najwyżej cenili radość życia, lecz zwracali uwagę, że osiągnięcie niektórych przyjemności łączy się w konsekwencji z cierpieniem. Do zapewnienia sobie szczęścia potrzebne są, wedle Epikura, dwa elementy: cnota i rozum. Filozof pisał: „Nie ma życia przyjemnego, które nie byłoby rozumne, moralnie podniosłe i sprawiedliwe, ani też nie ma życia rozumnego, moralnie podniosłego i sprawiedliwego, które nie byłoby przyjemne”. Przyjemność i szczęście, o których mówił Epikur, nie mogły być jednak osiągnięte kosztem innych. Środkami do ich zdobycia były cnota, przyjaźń i rozum.

Wybudowałem pomnik

Jedną z najbardziej znanych pieśni rzymskiego poety jest *Wybudowałem pomnik* (łac. *Exegi monumentum*). Horacy wyraża w niej przekonanie o własnej wielkości jako twórcy. W tej pieśni odnajdujemy też odwołania do biografii autora. Był on synem wyzwolonego niewolnika, a do grona uznanych twórców cesarstwa rzymskiego trafił za sprawą Mecenasasa, opiekuna artystów, który odkrył jego talent. Wielką zasługą Horacego było wyniesienie poezji łacińskiej na poziom artystyczny dorównujący literaturze greckiej. Świadomy swych osiągnięć, poeta nie waha się dać temu wyraz w pieśni *Exegi monumentum*. Jej najsłynniejsze zdanie głosi: „*Non omnis moriar*” („*Nie wszystek umrę*”). Fraza ta, będąca wyrazem przeświadczenia Horacego, że jego dzieło zapewni mu nieśmiertelność, zyskała nowe znaczenie w tradycji chrześcijańskiej. Stała się w niej wyznaniem wiary w życie wieczne – stąd jej obecność na nagrobkach.

Do Taliarcha

Ważne miejsce wśród pieśni Horacego zajmuje utwór *Do Taliarcha* (w innych przekładach występuje też pod tytułem *Do Sorakte*). Poeta zestawia w tej pieśni dwie przestrzenie: zewnętrzną – z dominującą nad krajobrazem górą Sorakte i wewnętrzną, domową symbolizowaną przez komin, przy którym mogą ogrzać się biesiadnicy. Te dwie odmienne przestrzenie można odnieść do dwu różnych wymiarów ludzkiego życia.

Pierwszy z nich łączy się z żywiołami natury podległymi prawu przemijania i śmierci, zależnymi jedynie od boskich wyroków. Drugi, na który człowiek ma wpływ, tworzą ludzkie

doświadczenia, uczucia, np. miłość, a także drobne codzienne radości – spotkania z przyjaciółmi, biesiadowanie. Konwencja pieśni biesiadnej posłużyła tu jako pretekst do refleksji inspirowanej filozofią Epikura. Myśl greckiego filozofa ujął poeta w zdaniu: „*Carpe diem*” („*Chwytaj dzień*”), czyli korzystaj z każdej chwili radości, póki los i młodość ci sprzyjają.

Do Deliusza

Ta sama idea zaczerpnięta z filozofii epikurejskiej, jednak w odmiennym, stoickim kontekście, została wpisana w przesłanie pieśni *Do Deliusza*. Utwór ma charakter refleksyjny i dydaktyczny. Jego adresat znany był współczesnym jako utracjusz i człowiek łatwo zmieniający swe polityczne sympatie, wojskowy, który przechodził z jednego obozu do drugiego. Nie przypadkiem właśnie do takiego człowieka, niestałego w poglądach i zachowaniach, kierowane jest przesłanie zawarte w utworze. Badacze twórczości Horacego dostrzegają w tym dziele przykład światopoglądowego eklektyzmu, czyli połączenia różnych, nie zawsze zbieżnych ze sobą poglądów na sens i cel życia.

Słownik

autotematyczna literatura

utwory, których głównym tematem jest proces tworzenia dzieła. Jest to typ literatury komunikującej o samej sobie, czyli podejmującej refleksje na temat konkretnego utworu, ale też dotyczące procesu tworzenia w ogóle oraz roli sztuki

pieśń

gatunek liryki charakteryzujący się podziałem na strofy, tendencją do wyrazistej rytmizacji o powtarzającym się układzie wersów, skłonnością do paralelizmów, często – stosowaniem refrenu

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D8ZJlxCHh>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

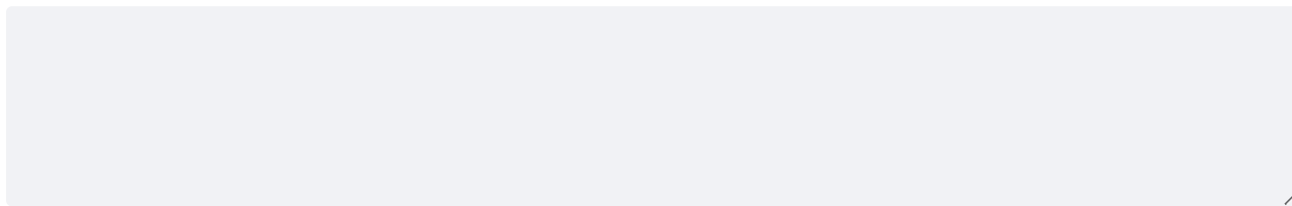
Film nawiązujący do treści materiału Horacjański świat idei i wartości.

Polecenie 1

Podaj dwie przyczyny niestąbnącej popularności twórczości Horacego, jakie przytacza w filmie profesor Aleksander Mikołajczak.

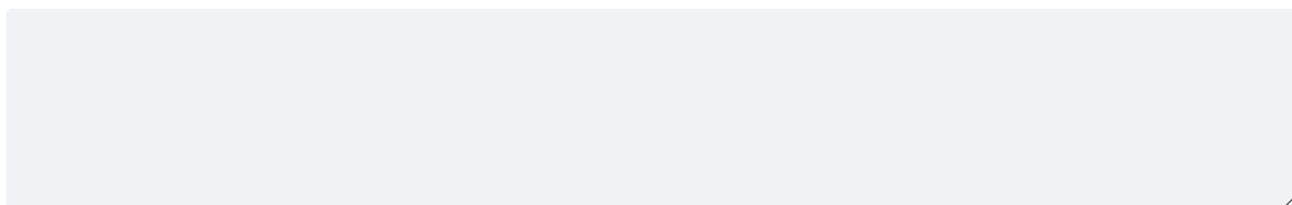

Polecenie 2

Na podstawie filmu wyjaśnij, w jaki sposób odwoływał się do twórczości Horacego polski poeta barokowy Maciej Kazimierz Sarbiewski.

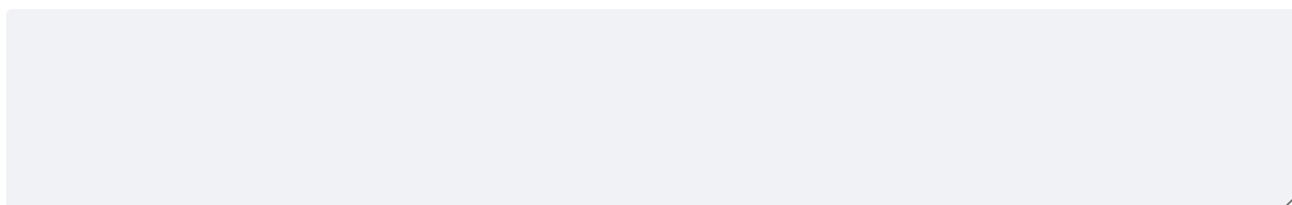

Polecenie 3

Odwołując się do filmu, podaj warunki szczęśliwego życia przedstawiane w twórczości Horacego, który odwoływał się do filozofii epikurejskiej. Określ, jakie zdanie miał na ten temat Maciej Kazimierz Sarbiewski.

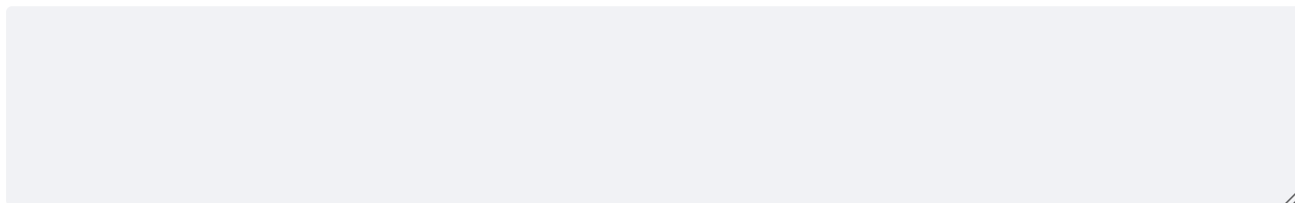

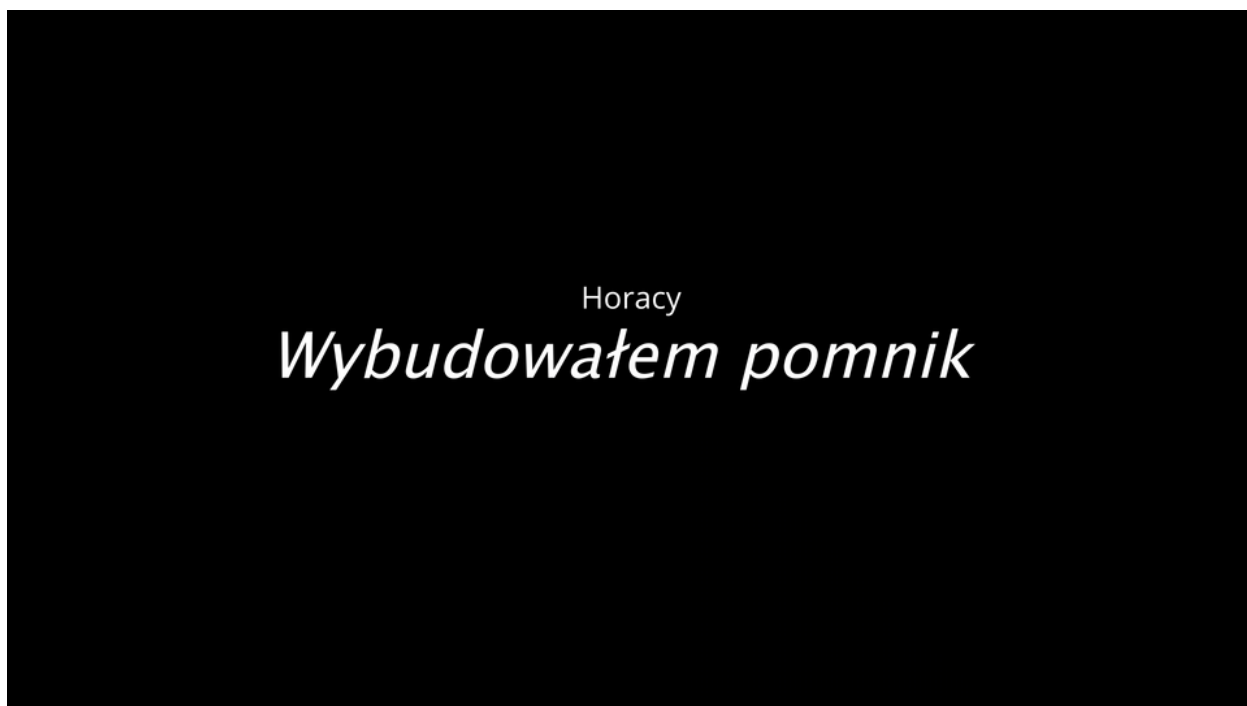
Polecenie 4

Odwołując się do filmu, wyjaśnij, jak rozumiesz, że cywilizacja europejska jest jednością. Napisz, w jaki sposób pokazał to w swojej twórczości Maciej Kazimierz Sarbiewski.

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D8ZJlxCHh>

Film z nagraniem wierszy Horacego: Wybudowałem pomnik oraz Do Teliarcha.

” Wybudowałem pomnik

Wybudowałem pomnik trwalszy niż ze spiżu
strzelający nad ogrom królewskich piramid
nie naruszą go deszcze gryzące nie zburzy
oszałały [Akwilon](#) oszczędzi go nawet

łańcuch lat niezliczonych i mijanie wieków
Nie wszystek umrę wiem że uniknie pogrzebu
cząstka nie byle jaka i rosnący w sławę
potąd będę wciąż młody [pokąd na Kapitol](#)

ma wstępować z milczącą westalką pontifeks
I niech mówią że stamtąd gdzie [Aufidus](#) huczy
z tego kraju gdzie gruntem brak wody gdzie [Daunus](#)
rządził ludem rubasznym ja z nizin wyrosły

pierwszy doprowadziłem nurt [eolskiej pieśni](#)
do Italów przebiwszy najpewniejszą drogę
Bądź dumna z moich zasług i [delfickim laurem](#)
Melpomeno łaskawie opleć moje włosy.

Źródło: Horacy, *Wybudowałem pomnik*, tłum. Adam Ważyk.

Ćwiczenie 1

Wypisz z tekstu sformułowania, za pomocą których poeta określa sam siebie.
Przedstaw, co sądzisz o człowieku mówiącym tak o swoich dokonaniach.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij określenie „wielkość monumentalna”. Opisz, w jaki sposób może wyrażać się wielkość współczesnego człowieka.

Horacy

” *Do Taliarcha*

Spójrz jak wysoko jasna od śniegu
Strzela [Sorakte](#) jak przygnięciony
wielkim ciężarem las się ugina
i mróz okrutny ściał rzeki

Śmiało dorzucaj drewno na kominie
trzeba się rozgrzać o mój [Taliarchu](#)
W dwuosobnym dzbanie daj tu bez żalu
[czteroletniego sabina](#)

Reszta zależy tylko od bogów
kiedy uciszą na wściekłym morzu
skłócone wiatry nie drgną wiekowe
cyprusy ani jesiony

Co będzie jutro nie głów się chłopcze
dzień życia wpisuj na poczet zysku
póki krew młoda i włos nie tknięty
siwizną nie stroń od tańca

ani od czułych splotów miłości
i niech cię nęcą w miejskich alejach
o umówionej porze co wieczór
powtarzające się szepty

niech cię czaruje śmiech który zdradza
zaszytą w ciemny kątek dziewczynę
ściągniętą z palca fant lub z ramienia
broniony przez nią na niby.

Ćwiczenie 3

Wypisz z wiersza *Do Taliarcha* wszystkie informacje, na podstawie których można określić, kim jest odbiorca tej poetyckiej wypowiedzi.

Ćwiczenie 4

Przeanalizuj drugą i trzecią zwrotkę wiersza *Do Taliarcha* i wyjaśnij, czego metaforą jest opisana w nich zmienność pór roku.

Polecenie 5

Odtwórz atmosferę przedstawionego domu. Odpowiedz na pytania: Co jest jej źródłem? Jak człowiek czuje się w tym domu? W jaki sposób panująca w nim atmosfera wpływa na postrzeganie świata?

Polecenie 6

Sformułuj rady życiowe, które można wyczytać z poetyckiej wypowiedzi Horacego.

Polecenie 7

Wskaż myśli charakterystyczne dla epikureizmu w wierszu *Do Taliarcha*.

Polecenie 8

Porównaj przesłania poznanych wierszy Horacego. Na ich podstawie przedstaw cechy światopoglądu poety.

Polecenie 9

Wyjaśnij, jak można interpretować poetyckie przekonanie: „*Non omnis moriar*” („*Nie wszystkich umrę*”).

Polecenie 10

Określ, która idea Horacego: „nie wszystkich umrę” czy „co będzie jutro nie głów się chłopcze” jest, twoim zdaniem, godna refleksji współczesnego człowieka. Uzasadnij wybór.

Audiobook

Źródło: Horacy, *Do Deliusza*.

Polecenie 1

Wypisz z utworu zwroty do adresata. Określ na ich podstawie relację między osobą mówiącą a jej słuchaczem.

Polecenie 2

Odpowiedz na pytania: Co można powiedzieć o człowieku wypowiadającym się w taki sposób? Kim jest, jak patrzy na świat? Jakie są jego życiowe doświadczenia?

Polecenie 3

Wyszukaj w wierszu fragmenty, w których zawarto mądrości życiowe. Sformułuj te mądrości własnymi słowami tak, by nie zmienić intencji autora.

Polecenie 4

Uogólnij filozoficzny sens wskazówek życiowych zawartych w wierszu. Odpowiedz na pytanie, jaką postawę człowieka wobec świata można z nich odczytać?

Polecenie 5

Przeczytaj informacje o zasadach filozofii stoickiej. Wskaż w wierszu *Do Deliusza* fragmenty, w których dostrzegasz inspiracje tą myślą.

Polecenie 6

Przemyśl tezy filozofii stoickiej. Ustosunkuj się do niej w formie notatki – co cię w niej przekonuje, co odrzucasz? Uzasadnij swoje stanowisko.

Dla nauczyciela

Autor: Miłosz Biedrzycki

Przedmiot: Język polski

Temat: Horacjański świat idei i wartości. Dziedzictwo Rzymian a kultura europejska

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

II. Kształcenie językowe.

2. Zróznicowanie języka. Uczeń:

6) rozpoznaje rodzaje stylizacji (archaizacja, dialektyzacja, kolokwializacja, stylizacja środowiskowa, biblijna, mitologiczna itp.) oraz określa ich funkcje w tekście;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

1) zgadza się z cudzymi poglądami lub polemizuje z nimi, rzeczowo uzasadniając własne zdanie;

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

3. korzysta z literatury naukowej lub popularnonaukowej;

5. dokonuje krytycznej selekcji źródeł;

9. wykorzystuje multimedialne źródła informacji oraz dokonuje ich krytycznej oceny;

Lektura obowiązkowa

5) Horacy – wybrane utwory;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- scharakteryzuje myśl filozoficzną Horacego;

- wskaże w utworach elementy stoicyzmu i epikureizmu;
- rozpozna zastosowane w utworze środki artystyczne i wyjaśni ich funkcje;
- dokona analizy i interpretacji wybranych dzieł Horacego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel prosi uczniów o samodzielną kwerendę dotyczącą podstawowych założeń filozofii epikurejskiej i stoickiej oraz o zastanowienie się nad dwoma zagadnieniami: która z tych dwóch postaw bardziej odpowiada osobistym intuicjom uczniów dotyczącym właściwego sposobu życia oraz jakie można by znaleźć słabe punkty dla obu z tych światopoglądów z perspektywy człowieka współczesnego.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę z uczniami na temat, ogólnie, ciągłości kultur i cywilizacji, a w szczególności – obecności dziedzictwa starożytności we współczesnej kulturze polskiej i europejskiej. Zachęca uczniów do podawania znanych im przykładów treści wypracowanych przez starożytnych Greków i Rzymian, które wciąż odgrywają istotną rolę w życiu ludzi XXI w. (prawo rzymskie, filozofia grecka, kanony estetyki itp.).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji i wspólnie z uczniami ustala cele zajęć i kryteria sukcesu.
2. Nauczyciel udostępnia uczniom e-materiał. Uczniowie zapoznają się z treścią sekcji „Wprowadzenie” i „Przeczytaj”.
3. Uczniowie zapoznają się z filmem w sekcji „Film”. Dobierają się w pary i wykonują polecenia 1–4 i porównują odpowiedzi z sąsiednią parą. Następnie reprezentanci wybranych par przedstawiają odpowiedzi.

Faza realizacyjna:

1. Uczniowie dzielą się na dwie grupy. Każda z nich przygotowuje czytanie dramatyczne jednego z utworów Horacego w przekładzie Adama Ważyka z sekcji „Film”:
Wybudowałem pomnik i *Do Taliarcha*. Nauczyciel prosi uczniów o przygotowanie czytania w taki sposób, żeby każdy z utworów był odczytany przez więcej niż jedną osobę. Sposób podziału wierszy między odczytujących (według strof, według okresów retorycznych, inny) – według uznania uczniów.
2. Czytanie dramatyczne wierszy z sekcji „Film”: *Wybudowałem pomnik* i *Do Taliarcha*. Po odczytaniu wierszy nauczyciel i uczniowie komentują. Nauczyciel przedstawia uczniom informacje o formie tych utworów w oryginale (*Wybudowałem pomnik* – asklepiadej mniejszy, *Do Taliarcha* – strofa alcejska) i zwraca uwagę na rozwiązania przekładowe wybrane przez tłumacza, Adama Ważyka – odpowiednio: trzynastozgłoskowiec i strofa złożona z trzech dziesięciozgłoskowców i ośmierzgłoskowca typu 5+3.
3. Nauczyciel inicjuje dyskusję o przykładach utworów z późniejszych epok, powtarzających przesłanie dwóch omawianych wierszy Horacego – odpowiednio: „moje dzieło przetrwa dłużej niż moje życie” oraz „ciesz się dzisiejszym dniem, nie martw się o przyszłość”. Zachęca uczniów do przypominania znanych im utworów: Kochanowskiego (*Pieśń XXIV* z Ksiąg wtórych), Mickiewicza (*Exegi munimentum aere perennis... vel Wizyta p. Franciszka Grzymały*) i innych. Może uczniom znane są współczesne przykłady tekstów hiphopowych lub innych z kultury popularnej o tym przesłaniu?
4. Nauczyciel dzieli uczniów na grupy (3–4), uczniowie w zespołach wykonują ćwiczenia z sekcji „Film”. Podział pracy w obrębie grup – do uznania uczniów.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie w kilkusobowych grupach wykonują polecenia z sekcji „Audiobook”. Chętna osoba przedstawia odpowiedzi.
2. Uczniowie wraz z nauczycielem podsumowują elementy filozoficzne i formalne obecne w omawianych pieśniach Horacego. Nauczyciel poddaje pod dyskusję aktualność (lub nie) tych treści we współczesnej kulturze i stara się poszerzyć zakres podsumowania na ogólniejsze zagadnienie ciągłości w kulturze europejskiej.

3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i przeprowadza krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Dokonaj krótkiej oceny (aprobującej lub krytycznej – według uznania) filozofii stoickiej i epikurejskiej w oparciu o znane ci teksty kultury i własne przemyślenia. Czy któreś elementy każdej z tych postaw (a jeśli tak, to które?) warto by włączyć w konstruktywną i użyteczną filozofię życia we współczesnym świecie?

Materiały pomocnicze:

- Wiesław Limont, *Psychologiczne podstawy myślenia metaforycznego*, w: *Metodyka literatury*, tom 2, wybór i oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, Warszawa 2002.
- Bożena Chrzastowska, *Autor - dzieło - poetyka. Problemy interpretacji w szkole*, w: *Metodyka literatury*, tom 2, wybór i oprac. J. Pachecka, A. Piątkowska, K. Sałkiewicz, Warszawa 2002.
- Jerzy Krókowski: *Wstęp*, w: *Horacy. Wybór poezji*, Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1975.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą przed lekcją zapoznać się z multimediami z sekcji „Film”, aby aktywnie uczestniczyć w zajęciach i pogłębiać swoją wiedzę.